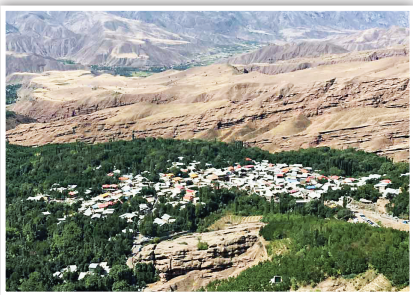

گفت‌وگو

کارخان روستایی که الموت در آن واقع شده است

جامعه محلی

شریک اصلی ثبت جهانی الموت

ثبت جهانی یک اثر تاریخی در یونسکو تنها به قدمت پسا ارزش معماری آن وابسته نیست؛ مشارکت جامعه محلی نیز یکی از معیارهای کلیدی در ارزیابی پرونده‌ها به شمار می‌رود. دستورالعمل اجرایی کنوانسیون میراث جهانی یونسکو، دولت‌ها را به تهیه پرونده‌های ثبت با مشارکت گسترده مردم، مدیران محلی و ذی‌نفعان و ایجاد مسئولیت مشترک در حفاظت از آثار ملزم و تشویق می‌کند. به همین دلیل، همراهی مردم الموت در فرایند ثبت جهانی این منظر فرهنگی، یکی از مهم‌ترین نقاط قوت پرونده‌ای بود که سرانجام به ثبت سی‌امین میراث جهانی ایران انجامید. در گفت‌وگو با مریم مهدوی، مدیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی استان قزوین از مشارکت جامعه محلی ۲۰۰ روستای الموت در روند ثبت جهانی با خبر می‌شویم.

همراهی جامعه محلی

مدیرکل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی قزوین با تأکید بر اینکه همراهی جامعه محلی یکی از مهم‌ترین عوامل موفقیت پرونده ثبت جهانی قلعه و استحکامات اسماعیلیه الموت بوده است به همشهری گفت: «واقعیت ثبت جهانی از فردای ثبت در فهرست یونسکو آغاز می‌شود و همه دستگاه‌ها، بخش خصوصی و مردم باید برای حفاظت و توسعه پایدار این میراث جهانی پای کار باشند.» مریم مهدوی با اشاره به روند تهیه پرونده ثبت جهانی اظهار کرد: «پرونده ثبت جهانی فقط بر پایه معماری، جغرافیا، نظام دفاعی و مدیریت سرزمین شکل نگرفته، بلکه تحولات فرهنگی، نقش مردم و جامعه بومی منطقه نیز از ارکان اصلی این پرونده بوده است.» او با بیان اینکه اگر همراهی و همدلی جامعه محلی وجود نداشت، این پرونده هرگز به نتیجه نمی‌رسید، ادامه داد: «زیست‌بومی که مردم منطقه در طول سال‌ها شکل داده‌اند و غنای فرهنگی الموت، موجب شد پرونده ثبت جهانی با قدرت بیشتری تدوین شود. ثبت جهانی در واقع به رسمیت شناختن ارزش‌هایی است که طی قرن‌ها در این منطقه شکل گرفته و مهم‌ترین آنها فرهنگ مردم و حضور آنان در حفاظت از آثار تاریخی بوده است.»

استقبال مردم منطقه از ثبت جهانی

مدیرکل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی قزوین با اشاره به استقبال مردم منطقه از ثبت جهانی گفت: «مردم الموت با اشتیاق کامل از این پرونده حمایت کردند و تمام‌قد پای ثبت جهانی قلعه الموت و استحکامات وابسته آن ایستادند. هنگام حضور ارزیاب یونسکو در مهر ۱۴۰۴، مردم منطقه در آماده‌سازی فضا و همراهی با هیأت ارزیاب نقش کم‌نظیری ایفا کردند. ارزیابی یونسکو حدود یک هفته تا ۱۰ روز طول کشید و در تمام این مدت جامعه محلی به ما نشان داد که تنها نیستیم. کارشناسان میراث فرهنگی مسائل فنی را برای ارزیاب تشریح می‌کردند، اما مردم منطقه به تنهایی معرفی فرهنگ، آداب، شیوه زندگی و ویژگی‌های بومی الموت را برعهده گرفتند.» مهدوی ادامه داد: «همان‌نوازی مسرد، دغدغه آنها برای حفظ منطقه و درخواستشان برای ثبت جهانی با این امید که میراثشان بهتر حفاظت شود، نشان داد که جامعه محلی بیش از هر نهاد دیگری خود را مسئول حفظ این میراث می‌داند.» به گفته مدیرکل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی قزوین، با ثبت جهانی الموت، بوم‌گردی‌های منطقه رونق بیشتری خواهند گرفت و فروش صنایع‌دستی نیز افزایش می‌یابد. مردم با ارتقای کیفیت و تنوع تولیدات خود می‌توانند محصولاتشان را نه فقط در ایران، بلکه به گردشگران سراسر جهان معرفی و عرضه کنند و این روند در نهایت به رونق اقتصادی جامعه محلی خواهد انجامید.

او درباره صنایع‌دستی شاخص منطقه نیز گفت: «الموت ظرفیت‌های متنوعی دارد که یکی از مهم‌ترین آنها گلیم روستای اندج است که ثبت ملی شده؛ علاوه بر آن، میراث ناملموس متعددی در منطقه وجود دارد؛ از جمله جشنواره زغال‌آخته در الموت غربی، محصولات باغی مانند گیلاس، پن‌باغی و دیگر هنرهای سنتی.»

به گفته مدیرکل میراث فرهنگی قزوین، ثبت جهانی الموت آغاز مرحله‌ای تازه در حفاظت از این میراث ارزشمند، توسعه گردشگری پایدار و تقویت دیپلماسی فرهنگی ایران است؛ مرحله‌ای که در آن مردم منطقه، میراث فرهنگی و نهادهای مسئول باید در کنار یکدیگر از این سرمایه جهانی پاسداری کنند.

ثبت جهانی قلعه الموت آغاز فصل تازه‌ای در گردشگری استان قزوین است

محمد نودری، استاندار قزوین: ثبت جهانی قلعه الموت و استحکامات وابسته رویدادی بزرگ برای ایران به ویژه استان قزوین است. ثبت جهانی قلعه الموت آغاز مسیر جدیدی برای توسعه گردشگری، تقویت زیرساخت‌ها و معرفی عمیق‌تر هویت تاریخی و فرهنگی این استان به جهان است.

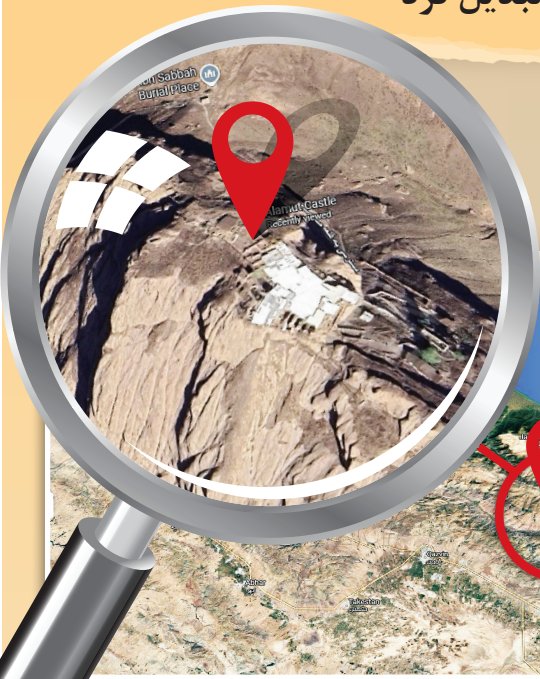
ثبت جهانی الموت نمادی از تداوم هویت تمدنی ایران است

سیدرضا صالحی‌امیری، وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی: ثبت جهانی الموت، نمادی از تداوم هویت تمدنی ایران و ثبت جایگاه اندیشه، حافظه تاریخی و ظرفیت فرهنگی ایران است. این ثبت را آغاز مسئولیتی بزرگ‌تر برای حفاظت، پژوهش، آموزش، تبادل دانش و گسترش همکاری‌های بین‌المللی می‌دانیم.

آشیانه عقاب روی قله تاریخ

روایت پرونده‌ای که قلعه هزارساله را به سی‌امین بنای ثبت شده ایران در فهرست میراث جهانی یونسکو تبدیل کرد

راحله عبدالحسینی | روزنامه نگار | منظر فرهنگی و تاریخی الموت پس از ۲۵ سال پژوهش باستان‌شناسی، مرمت، حفاظت و تدوین پرونده، یکشنبه (۴ مرداد) به عنوان سی‌امین میراث جهانی ایران در یونسکو ثبت شد؛ حال‌نه تنها یکی از مشهورترین دژهای ایران در فهرست میراث جهانی قرار گرفته بلکه نگاه جهان به شبکه‌ای پیچیده از استحکامات کوهستانی و سامانه‌های مهندسی آب معطوف شده است.

گزارش

قلعه الموت کجاست؟

قلعه الموت به‌معنای آشیانه عقاب با قدمت بیش از ۱۶۲۲ سال یکی از قلعه‌های تاریخی ایران است. دژ الموت در منطقه الموت قزوین، شمال شرقی روستای گازرخان و در فاصله حدود ۱۰۵ کیلومتری از قزوین قرار دارد. قلعه بر فراز صخره‌ای در ارتفاع ۲ هزار و ۱۶۳ متری از سطح دریا قرار دارد و صخره آن حدود ۲۰۰ متر از زمین‌های پیرامونش بلندتر است. این صخره با شیب تند بخشی از معماری استحکامات دژ را تشکیل می‌دهد. آنچه نام الموت را در تاریخ ماندگار کرده ورود حسن صباح به این منطقه در اواخر قرن پنجم هجری است. او این دژ را به مرکز فرمانروایی اسماعیلیان نزاری تبدیل کرد که حکومتش ۱۸۰ سال ادامه داشت. «قلعه الموت و استحکامات وابسته به آن» حدود ۲ هزار کیلومتر مربع وسعت دارد و بیش از ۲۰۰ روستا را در بخش الموت شرقی و غربی دربر می‌گیرد.

جزئیات پرونده ثبت جهانی الموت

برای ثبت جهانی و قرار گرفتن قلعه الموت در فهرست میراث جهانی، علاوه بر هسته اصلی (قلعه الموت واقع در روستای گازرخان)، ۹ قلعه دیگر که با قلعه اصلی مرتبط هستند نیز در نظر گرفته شده است. برخی از قلعه‌های الموت مربوط به قبل از دوره اسماعیلیه و قرن پنجم است و بیش از ۱۰۰۰ سال قدمت دارد. در نگاه کلی منظر فرهنگی الموت، مجموعه‌ای از دژها، استحکامات، مسیرهای ارتباطی، روستاها و چشم‌انداز طبیعی رشته‌کوه البرز را دربر می‌گیرد و پرونده ثبت جهانی الموت از ۷ قسمت شامل قلعه الموت (حسن صباح)، لمبسر، ایلان، شیرکوه، نوپرز شاه، قسطنطنیه لار و شمس کلا به تشکیل شده‌است. گستره نظام دفاعی الموت علاوه بر قلعه‌ها، شامل روستاها، مزارع و باغ‌ها نیز می‌شود.

مراحل آماده‌سازی پرونده الموت

در جریان آماده‌سازی پرونده ثبت جهانی علاوه بر کاوش و پژوهش، اقدامات گسترده‌ای نیز انجام شد؛ از مرمت بخش‌های آسیب‌دیده و ساماندهی مسیرهای بازدید گرفته تا نصب تابلوهای معرفی، بهسازی روستاهای مسیر دسترسی و جلب مشارکت جوامع محلی از اقداماتی است که از الزامات یونسکو برای پذیرش پرونده محسوب می‌شود. حمیده چوپک، مدیر پایگاه میراث فرهنگی الموت با اشاره به اینکه پرونده ثبت جهانی الموت مهر ۱۴۰۴ مورد تأیید کارشناسان یونسکو قرار گرفت، به همشهری گفت: «خوشبختانه پرونده الموت قابل قبول بود و ایرادی نداشت. تعهدهای ما به یونسکو اجرای برنامه‌های کوتاه‌مدت ۲ ساله، میان‌مدت و بلندمدت ۱۰ ساله است.»

66

چرا ثبت جهانی الموت اهمیت دارد؟

ثبت جهانی الموت فقط یک موفقیت در حوزه میراث فرهنگی نیست بلکه به‌معنای پذیرش ارزش جهانی این مجموعه از سوی یونسکو است. این ثبت جهانی، حفاظت از اثر را در چارچوب استانداردهای بین‌المللی تقویت می‌کند، امکان جذب اعتبار بیشتر برای مرمت و پژوهش را فراهم می‌آورد و جایگاه الموت را در نقشه گردشگری جهانی ارتقا می‌دهد. همچنین هرگونه توسعه عمرانی در محدوده اثر باید مطابق ضوابط حفاظتی یونسکو انجام شود. از منظر علمی نیز ثبت جهانی الموت اهمیت ویژه‌ای دارد، زیرا این مجموعه روایتگر بخشی از تاریخ ایران در سده‌های پنجم تا هفتم هجری و مرکز حکومت اسماعیلیان نزاری به رهبری حسن صباح بوده است.

مکت

ثبت جهانی الموت؛ از مالکیت ملی تا امانتداری میراث بشری

سید محمد بهشتی | عضو شورای عالی میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی | ثبت جهانی یک اثر در فهرست یونسکو، فقط افزودن نام یک محوطه تاریخی به فهرستی بین‌المللی نیست؛ این اتفاق، جایگاه آن اثر را از یک میراث ملی به بخشی از میراث مشترک بشریت ارتقا می‌دهد. به این معنا که اگر چه مالکیت مادی اثر همچنان در اختیار ایران است، اما از منظر معنوی، آن اثر متعلق به همه جهان محسوب می‌شود و ایران مسئولیت امانتداری و حفاظت از آن را بر عهده دارد.

نکته دیگر اینکه سهم ایران در میراث بشری با هر کدام از این پرونده‌ها که ثبت می‌شود در واقع افزایش پیدا می‌کند؛ یعنی ما سهم بیشتری در میراث جهانی داریم. هر پرونده‌ای که در یونسکو به ثبت می‌رسد، سهم آن کشور را در میراث جهانی افزایش می‌دهد. به همین دلیل، کشورها با مختلف برای افزایش تعداد آثار ثبت‌شده خود رقابتی جدی دارند؛ زیرا هر اثر ثبت‌شده، به نوعی معرف فرهنگ، تاریخ و هویت آن کشور در سطح بین‌المللی است. ایران نیز امروز با برخورداری از شمار قابل توجهی اثر ثبت جهانی شده که به ۳۰ اثر رسیده، در زمره کشورهای شاخص این حوزه قرار گرفته است.

با این حساب، ثبت پرونده جهانی الموت بدین معناست که ایران با سهم بیشتری در میراث بشری دست یافته است. روزگاری بود که ما فقط ۱۳ اثر ثبت جهانی داشتیم ولی اکنون تعداد آثار ۱۰ برابر شده و به ۳۰ اثر رسیده است. اکنون بحث ما در مورد الموت و امتیازات خاصش است. البرز مرکزی به‌دلیل ویژگی‌های طبیعی خود، همواره یک دژ طبیعی بوده و در دوره‌های مختلف تاریخی، پناهگاه گروه‌ها و شخصیت‌هایی بوده که با حکومت‌های مرکزی اختلاف داشتند. در دوره حکومت سلجوقیان نیز اسماعیلیان از همین ویژگی بهره گرفتند و شبکه‌ای از قلعه‌های دفاعی را در این منطقه ایجاد کردند.

مجموعه قلعه‌های اسماعیلیه در البرز مرکزی، حدود ۱۳ قلعه را در بر می‌گیرد که از حوالی قزوین تا نزدیکی تهران امتداد یافته‌اند و قلعه الموت، به‌عنوان محل استقرار حسن صباح، مرکز این شبکه دفاعی به شمار می‌رفت. این مجموعه، یکی از شاخص‌ترین نمونه‌های معماری و دفاعی ایران در یکی از مهم‌ترین دوره‌های تاریخ کشور است. بخش عمده آثار تاریخی این منطقه را قلعه‌های دفاعی و برج‌های یادمانی تشکیل می‌دهند؛ بناهایی که نشان می‌دهند این ناحیه در طول تاریخ، پناهگاه رجال سیاسی، مذهبی و شخصیت‌های برجسته بوده است.

فراوانی این آثار، بیش از هر چیز، نقش راهبردی البرز مرکزی را در تاریخ ایران بازتاب می‌دهد. باز هم تأکید می‌کنم که ثبت جهانی قلعه الموت تنها ثبت یک بنای تاریخی نیست؛ بلکه معرفی بخشی از تاریخ، جغرافیا و هویت ایران به جامعه جهانی و گامی مهم برای شناساندن ظرفیت‌های فرهنگی و توسعه منطقه‌ای است که قرن‌ها در قلب تاریخ ایران نقش آفرینی کرده است.

از سوی دیگر، این نکته را هم از یاد نبریم که یکی از چالش‌های مدیریت سرزمین ایران طی یک قرن اخیر مناطق ناشناخته و دورافتاده‌ای است که با وجود ارزش‌های تاریخی و فرهنگی، کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. ثبت جهانی می‌تواند این وضعیت را تغییر دهد؛ زیرا هر اثر ثبت‌شده، آن نقطه را از گمنامی خارج می‌کند و به مکانی شناخته‌شده تبدیل می‌کند. به این نکته هم باید توجه داشته باشیم که شناخته شدن یک منطقه فقط به‌معنای افزایش ورود گردشگران نیست. تجربه نشان داده است که هر نقطه‌ای که در سطح ملی و جهانی شناخته می‌شود، بیش از گذشته در کانون توجه قرار می‌گیرد و زمینه‌های توسعه در آن فراهم‌تر می‌شود؛ بنابراین ثبت جهانی علاوه بر رونق گردشگری، زمینه‌ساز توسعه متوازن و پایدار هم هست.